

УДК 37(476)
ББК 74(4Бел)
0232

Печатается по решению редакционно-издательского совета БГПУ

Редколлегия:

доктор педагогических наук, профессор А. В. Торхова (отв. ред.);
кандидат исторических наук, доцент П. А. Матюш;
кандидат исторических наук, доцент И. И. Ковяко;
кандидат психологических наук, доцент Н. Л. Пузыревич

Рецензенты:

доктор исторических наук, профессор А. П. Житко;
доктор филологических наук, профессор В. Д. Стариченок;
кандидат философских наук, доцент И. Ю. Никитина;
кандидат педагогических наук, доцент Е. Н. Сороко;
кандидат химических наук, доцент Т. А. Бонина

0232 **Образование и наука в Беларуси: актуальные проблемы и перспективы развития в XXI в. : сб. науч. ст. / Белорус. гос. пед. ун-т им. М. Танка ; редкол. А. В. Торхова (отв. ред.) [и др.] . – Минск : БГПУ, 2017. – 260 с.**
ISBN 978-985-541-330-2.

В сборнике опубликованы материалы докладов IX Международной научно-практической конференции молодых ученых БГПУ «Образование и наука в Беларуси: актуальные проблемы и перспективы развития в XXI веке», состоявшейся 26 октября 2016 г. Анализируются основные проблемы, пути решения и перспективные направления развития науки и образования по различным отраслям знания: филологии, истории, обществознанию, психологии, специальному образованию, педагогике и естествознанию.

Адресуется студентам, магистрантам, аспирантам, преподавателям и всем, кто интересуется тенденциями развития современной науки и образования.

УДК 37(476)
ББК 74(4Бел)

ISBN 978-985-541-330-2

© БГПУ, 2017

Министерство образования Республики Беларусь

Учреждение образования
«Белорусский государственный педагогический университет
имени Максима Танка»

**ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
В БЕЛАРУСИ: АКТУАЛЬНЫЕ
ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ
РАЗВИТИЯ В XXI в.**

Сборник научных статей

Минск 2017

СЕКЦИЯ 2. ВСЕМИРНАЯ И ОТЕЧЕСТВЕННАЯ ИСТОРИЯ

**ВАЕННАЯ КАМПАНИЯ 1812 г. У БЕЛАРУСКИМ ПЕРЫЯДЫЧНЫМ ДРУКУ КАНЦА 1980-Х-ПАЧАТКУ
1990-Х гг.**

THE 1812 CAMPAIGN IN THE BELORUSSIAN PERIODICAL PRESS IN THE LATE 1980s AND EARLY 1990s

Баўдзей В.М.

Vaudzei V.M.

БДПУ (Мінск)

Паказаны перыяд станаўлення беларускай постсавецкай гістарыяграфіі 1812 г. Разглядаюцца артыкулы ў беларускіх газетах канца 1980-х – пачатку 1990-х гадоў, прысвечаныя ваеннай кампаніі 1812 г. Акрэслена іх месца сярод артыкулаў на гістарычную тэматыку, апублікаваных напярэдадні і пасля распаду СССР.

The period of formation of the Belorussian post-Soviet historiography of the 1812 campaign is shown. The articles in the Belorussian newspapers, printed from the end of 1980s till the beginning of 1990s which describe the problem of the

1812 campaign, are considered. The author determined its place among other historical articles which were published before and after the split up of the Soviet Union.

Ключавыя словы: гістарыяграфія, перыядычны друк, кантэнт-аналіз.

Keywords: historiography, the periodical press, content analysis.

Перыядычныя выданні з'яўляюцца каштоўнай гістарыяграфічнай крыніцай. Перыёдыка падзяляецца на навуковую і грамадска-палітычную. Яны выконваюць розныя функцыі і арыентаваны на сваю чытацкую аўдыторыю. Публікацыі ў навуковых часопісах разлічаны на больш шырокае кола спецыялістаў-гісторыкаў, грамадска-палітычныя выданні арыентаваны на масавага чытача. Сукупнасць публікацый у спецыялізаваных часопісах даводзіць да ведама даследчыка раней існуючыя канцэпцыі, погляды, меркаванні, дасягненні гістарычнай навукі і ўказвае на прабелы ў яе развіцці.

Публікацыі ў агульных (грамадска-палітычных, літаратурных) газетах і часопісах маюць часцей за ўсё навукова-папулярны характар. Яны даюць магчымасць вызначыць прыярытэтныя гістарычныя тэмы, якія цікавяць грамадства ў пэўны перыяд. Яркі прыклад – артыкулы ў цэнтральных і рэгіянальных перыядычных выданнях Беларусі ў канцы 1980-х - пачатку 1990-х гг.

Палітыка «галаснасці», дэмакратызацыя грамадства ў канцы 1980-х паўплывалі на масавую свядомасць, выклікалі зацікаўленасць у раскрыцці «белых плям» гісторыі. На думку У.М. Міхнюка, адбыўся «крызіс даверу да гістарычнай навукі» [1, с. 308]. Цікавасць да беларускай гісторыі праявілася ў павелічэнні колькасці артыкулаў на гістарычную тэму ў перыядычным друку. Напрыклад, колькасць артыкулаў у цэнтральных газетах на тэму «1812 г.

на Беларусі» павялічылася з 10 у 1987 г. да 16 у 1992 г. Аднак, гэта можа і не азначаць, што інтарэс да тэмы вырас больш чым у паўтара разы.

На перыёдыку канца 1980-х - пачатку 1990-х гг., прысвечаную ваеннай кампаніі 1812 г., звернута ўвага ў гістарыяграфічных аглядах А.М. Лукашэвіча [5] і А.У. Ерашэвіча [2], але яны разглядалі толькі артыкулы, у якіх адлюстраваны новыя аспекты праблемы, а таксама погляды на тэрміналогію і характар вайны.

Мэта дадзенага артыкула – высветліць, як змяніўся інтарэс да тэмы 1812 г. ў беларускім грамадстве пасля ўтварэння незалежнай Рэспублікі Беларусь.

Найбольш поўны адказ на гэта пытанне можна атрымаць з дапамогай метаду кантэнт-аналізу. Кантэнт-аналіз – метада якасна-колькаснага аналізу зместу дакументаў з мэтай выяўлення і вымярэння розных фактаў і тэндэнцый, адлюстраваных у гэтых дакументах.

У якасці дакументаў могуць выкарыстоўвацца кнігі або главы з іх, эсэ, інтэрв'ю, загаловкі газетных артыкулаў і самі артыкулы, гістарычныя дакументы, дзённікавыя запісы, тэксты прамоў, рэклама і г.д.

Спецыфіка кантэнт-аналізу тэксту ў параўнанні з другімі метадамі даследавання заключаецца ў тым, што яго працэдура прадугледжвае падлік частаты і аб'ёму ўзгадвання тых ці іншых сэнсавых адзінак даследуемага тэксту.

У гістарычных даследаваннях дадзены метада часта прымяняецца для пацвярджэння вынікаў даследавання, праведзенага традыцыйнымі метадамі, такімі як гісторыка-генетычны, гісторыка-параўнаўчы, гісторыка-тыпалагічны і інш.

Не ўсе тэкставыя крыніцы могуць стаць аб'ектам кантэнт-аналізу. Неабходна, каб даследуемы змест дазволіў задаць адназначнае правіла для надзейнага фіксавання патрэбных характарыстык (прынцып фармалізацыі), а

таксама, каб элементы зместу, якія цікавяць даследчыка, сустракаліся з дастатковай частатой (прынцып статыстычнай значымасці).

У сучаснай навуцы выкарыстоўваецца колькасны і якасны кантэнт-аналіз. Колькасны кантэнт-аналіз у першую чаргу выкарыстоўваецца для падліку частаты з'яўлення ў тэксце пэўных характарыстык (пераменных) зместу. Якасны кантэнт-аналіз дазваляе рабіць вывады нават на аснове адзінкавай прысутнасці або адсутнасці пэўнай характарыстыкі зместу.

Да асноўных працэдур кантэнт-аналізу адносяцца: фарміраванне выбаркі, выяўленне сэнсавых адзінак і адзінак падліку, інтэрпрэтацыя атрыманых даных [6, с. 156].

Праблема выбаркі ўтрымлівае ў сабе выбар крыніцы, колькасці паведамленняў, даты паведамлення і даследуемага зместу. Часцей за ўсё кантэнт-аналіз праводзіцца па гадавой выбарцы. Звычайна выбарка паведамленняў сродкаў масавай інфармацыі складае 200-600 тэкстаў.

У дадзеным даследаванні для кантэнт-аналізу ўзята падборка артыкулаў з анатацыямі да іх у рэспубліканскіх і абласных газетах з раздзела «Гісторыя. Гістарычныя навукі» бібліяграфічных паказальнікаў «Летапіс друку Беларускай ССР» за 1987 г. [3] і «Летапіс друку Беларусі» за 1992 г. [4]. Выбар дат тлумачыцца тым, што гэта юбілейныя гады (апошні савецкі і першы постсавецкі), калі цікавасць да тэмы традыцыйна высокая.

У «Летапісе газетных артыкулаў» за 1987 г. адлюстроўваюцца артыкулы, дакументальныя матэрыялы і творы мастацкай літаратуры з рэспубліканскіх і абласных газет. Распісваюцца газеты: «Во славу Родины», «Голас Радзімы», «Звязда», «Знамя юности», «Зорька», «Літаратура і мастацтва», «Настаўніцкая газета», «Піянер Беларусі», «Советская Белоруссия», «Чырвоная змена», «Віцебскі рабочы», «Гомельская праўда», «Гродненская

правда», «Заря», «Магілёўская праўда», «Вячэрні Мінск». У «Летапісе» за 1992 г., акрамя вышэй узгаданых, распісваюцца артыкулы наступных газет: «Беларускі час», «Культура», «Народная газета», «7 дней», «Рэспубліка», «Могилевские ведомости», «Народнае слова», «Народная трыбуна», «Добры вечар». Паколькі параўнанне паміж 1987 г. і 1992 г. тут немагчымае, артыкулы ў дадзеных выданнях не ўлічваюцца.

Контэнт-аналіз немагчымы без выяўлення сэнсавых адзінак, адзінак падліку. Катэгорыі аналізу – найбольш агульныя, ключавыя паняцці, якія адпавядаюць даследчым задачам. У дадзеным выпадку катэгорыяй з’яўляецца тэма «Ваенная кампанія 1812 года» і розныя яе аспекты. Адзінка аналізу – паняцці, выражаныя пэўнымі тэрмінамі, імёны, прозвішчы людзей, падзеі, і г. д. Яны служаць у тэксце індыкатарам з’явы, якая цікавіць даследчыка. Адзінкамі аналізу з’яўляюцца словы, звязаныя тэмай «Ваенная кампанія 1812 года» ў назвах артыкулаў, напрыклад, «1812 год», «Напалеон», «Я.П. Кульнёў», «Брылёўскае поле» і інш. Адзінка падліку – з’яўленне тэм, звязаных з 1812 г.

Былі прааналізаваныя 351 тэма артыкулаў за 1987 г. і 608 тэм артыкулаў за 1992 г. Сярод іх у 1987 г. налічваліся 10 артыкулаў, прысвечаных ваеннай кампаніі 1812 года, і 16 артыкулаў у 1992 г., што ў працэнтных суадносінах склала адпаведна 2,8% і 2,6%.

Для выяўлення змены ў тэматыцы артыкулаў 1987 г. і 1992 г., звязаных з 1812 годам, было выдзелены наступныя катэгорыі: баявыя дзеянні; вайсковыя адзінкі, якія прымалі ўдзел у ваеннай кампаніі; гістарычныя асобы; асобныя мясцовасці ў 1812 г.; помнікі; скарбы Напалеона.

Вынікі прадстаўлены ў выглядзе табліцы:

Катэгорыі	Год	
	1987	1992
Баявыя дзеянні	4	3
Вайсковыя адзінкі	1	1
Гістарычныя асобы	2	3
Асобныя мясцовасці ў 1812 г.	-	3
Помнікі	2	1
Скарбы Напалеона	1	-
Характар вайны	-	5
Усяго	10	16

Як відаць з табліцы, найбольш запатрабаванай тэмай у 1987 г. былі баявыя дзеянні, а ў 1992 г. – характар вайны 1812 г.

Такім чынам, аналіз перыядычнага друку канца 1980-х - пачатку 1990-х гг. паказвае, што станаўленне айчыннай постсавецкай гісторыяграфіі вайскава-дзяржаўнай кампаніі 1812 г. адбывалася ва ўмовах некаторага зніжэння інтарэсу грамадскасці да дадзенай праблематыкі. Гэта было кампенсавана з'яўленнем новых аспектаў праблемы.

Літаратура:

1. Белазаровіч, В. А. Гістарыяграфія гісторыі Беларусі: дапаможнік / В. А. Белазаровіч; пад агульн. рэд. І. П. Крэня, А. М. Нечухрына. – Гродна: ГрДУ, 2006. – 346 с.
2. Ерашэвіч, А.У. Вайна 1812 г. і Беларусь / А. У. Ерашэвіч // Гістарыяграфія гісторыі Беларусі канца XVIII – пачатку XX ст.: праблемы, здабыткі, перспектывы / Н.В. Анофранка [і інш.]; навук. рэд. В.В. Яноўская. – Мінск: Беларуская навука, 2006. – С. 108 –130.
3. Летапіс друку Беларускай ССР Летапісь печати Белорусской ССР: дзяржаўны бібліяграфічны паказальнік / Дзяржаўная кніжная палата БССР. - Мінск: Дзяржаўная кніжная палата БССР, 1987. – Выпуск 1–12.
4. Летапіс друку Беларусі Летапісь печати Беларусі: дзяржаўны бібліяграфічны паказальнік / Міністэрства культуры і друку Рэспублікі Беларусь, Нацыянальная кніжная палата Беларусі. - Мінск: Нацыянальная кніжная палата Беларусі, 1992. – Выпуск 1–12.
5. Лукашэвіч, А.М. Беларусь напярэдадні і ў час вайны 1812 г.: вучэбна-метадычны комплекс для студэнтаў гістарычных факультэтаў / А.М. Лукашэвіч. – Мінск: БДУ, 2004 – 291 с.
6. Приборович, А.А. Контент-анализ – форма исторического исследования / А.А. Приборович // Роль личности в истории: реальность и проблемы изучения: науч. сб. (по материалам 1-й Международной научно-практической Интернет-конференции) / редкол. В. Н. Сидорцов (отв. ред.) [и др.]. – Минск : БГУ, 2011. – С. 153–159.